

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՏՎԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES

ԿԱՐԾԻՔ ԹԻՎ 19 (2016)

ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՒՄ ԷԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ

ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԻ ԴԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

OPINION No. 19 (2016)
OF THE CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES (CCJE)
TO THE ATTENTION OF THE COMMITTEE OF MINISTERS OF THE
COUNCIL OF EUROPE ON THE ROLE OF COURT PRESIDENTS

«Աջակցություն Հայաստանում դատական բարեփոխումների իրականացմանը»

Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդի (ԵՊԽՏ) փաստաթղթերի ոչ պաշտոնական թարգմանության տպագրությունն իրականացվել է Եվրոպական միության և Եվրոպայի խորհրդի կողմից համաֆինանսավորվող ծրագրի մի մասի շրջանակներում: Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդի (ԵՊԽՏ) փաստաթղթերում ներկայացված տեսակետները որևէ պարագայում չեն կարող համարվել Եվրոպական միության պատանակյալ տեսակետի արտահայտում:

“Support to the implementation of the judicial reform in Armenia”

The publication of the non-official translation of the documents of the Consultative Council of European Judges (CCJE) has been produced as part of a project co-funded by the European Union and the Council of Europe. The views expressed in the documents of CCJE can in no way be taken to reflect the official opinion of the European Union.

Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդի (ԵՊԽՏ) Կարծիք թիվ 19 (2016)

Բոլոր իրավունքները պահպանված են: Առանց Հաղորդակցության սնօրինության (F-67075 Ստրասբուրգ, Սեդեֆու կամ publishing@coe.int) նախնական բույլովության ուսյն հրատարակության որևէ համար չի կարող թարգմանվել, վերարտադրվել կամ փոխանցվել որևէ ձևով կամ միջոցներով՝ էլեկտրոնային (սկրիպտային, համացանց և այլն) կամ մեխանիկական, այդ թվում՝ պատենտահամար, ձայնագրմամբ կամ տեղեկատվության պահեստավորման կամ սրունան ցանկացած համակարգով:

Նշադրումը և դիզայնը՝ «Անդրանիկ» հրատարակչության

Հրատարակվել է Եվրոպայի խորհրդի Երևանյան գրասենյակի կողմից

Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
www.coe.int/yerevan

- © Եվրոպայի խորհուրդ, 2016թ., անգլերեն լուրագրություն՝ Opinion No 19 (2016) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)
- © Եվրոպայի խորհուրդ, 2018թ., հայերեն ոչ պատանակյալ թարգմանություն

Opinion No 19 (2016) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)

All rights reserved. No part of this publication may be translated, reproduced or transmitted, in any form or by any means, electronic (CD-Rom, Internet, etc.) or mechanical, including photocopying, recording or any information storage or retrieval system, without prior permission in writing from the Directorate of Communications (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Layout and design: “Andranik” Publishing House

Published by the Council of Europe Office in Yerevan

Yerevan, Republic of Armenia
www.coe.int/yerevan

- © Council of Europe 2016 English edition: Opinion No 19 (2016) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)
- © Council of Europe 2018 Armenian non-official translation

Ստրասբուրգ, 2016 թվականի հոյեմբերի 10

Երևան (2016) Կարծիք թիվ 19

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՏՎԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
(Երևան)

ԿԱՐԾԻՔ ԹԻՎ 19 (2016)

ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՒՄ ԷՎ ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ ՈՒՇԱԿՐՈՒԹՅԱՆԸ

ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԻ ԴԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

I. Ներածություն

1. Նախարարների կոմիտեի կողմից իրեն վերապահված իրավասությունների շրջանակում Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհուրդը (ԵԴԽՆ) որոշեց կազմել Կարծիք գատարանների նախագահների մասին, մասնավորապես՝ ուժադրությունը կենտրոնացնելով արդարադատության անկախության, որակի և արդյունավետության հարցերին:

2. Սույն Կարծիքը նպատակ ունի ուսումնասիրելու գատարանների նախագահների դերակատարման առնչությամբ հարցեր և մտահոգություններ՝ հաշվի առնելով առավել արդյունավետ գործող անկախ դատական իշխանության և արդարադատության որակի բարելավման առող կարիքները:

3. Սույն Կարծիքը կազմվել է Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության կոմիտեիցիայի (այսուհետև՝ ՄԻԵԿ) և ԵԴԽՆ Դատավորների Մագնա Կարտայի (2010), ԵԴԽՆ նախորդ Կարծիքների, մասնավորապես՝ հետևյալ Կարծիքների հիման վրա՝ թիվ 1 (2001)՝ դատական իշխանության անկախության և դատավորների անփոփոխելիության չափորոշիչների մասին, թիվ 2 (2001)՝ գատարանների ֆինանսավարման և կառավարման մասին, թիվ 10 (2007)՝ հասարակությանը ծառայող Դատական իշխանության խորհրդի մասին, թիվ 12 (2009)՝ ժողովրդավարական հասարակությունում դատավորների և դատախազների փոխհարաբերության մասին, թիվ 16 (2013)՝ դատավորների և փաստաբանների փոխհարաբերության մասին, թիվ 17 (2014)՝ դատավորների աշխատանքի, արդարադատության որակի և դատական իշխանության անկախության նկատմամբ հարգանքի մասին, թիվ 18 (2015)՝ ժամանակակից ժողովրդավարական հասարակությունում դատական իշխանության կարգավիճակի և իշխանական մյուս թևերի հետ հարաբերության մասին, ինչպես նաև Եվրոպայի խորհրդի համապատասխան փաստաթղթերի հիման վրա, մասնավորապես՝ Դատավորների կարգավիճակի մասին եվրոպական խարտիայի (1998) և Նախարարների կոմիտեի՝ դատավորների մասին (անկախություն, արդյունավետություն և պատասխանատվություն) CM/Rec(2010)12 առաջարկության (այսուհետև՝ CM/Rec(2010)12 առաջարկություն): Սույն Կարծիքում հաշվի են առնվում նաև «Դատական իշխանության անկախության և անաչառության ամրապնդման մասին» Եվրոպայի խորհրդի գործողությունների ծրագիրը (CM(2016)36final), որը կազմում է 2013-2014 թվականների հետևյալ զեկույցի մաս՝ «Նվազագույն դատական չափորոշիչներ IV. Դատական իշխանության խորհուրդների եվրոպական ցանցի (ԴԻԽԵՑ) գործերի բաշխում» (այսուհետև՝ ԴԻԽԵՑ զեկույց): Հաշվի են առնվել նաև «Դատարանների անկախության հիմնարար սկզբունքների մասին» Միավորված ազգերի կազմակերպության զե-

կույցը (1985թ.) և «Արևելյան Եվրոպայում, Հարավային Կովկասում և Կենտրոնական Ասիայում դատարանների անկախությունը (2010թ.), դատական վարչարարություն, դատավորների ընտրություն և հաշվետվողականություն» ԵԱՀԿ Կիևյան առաջարկությունը:

4. Սույն Կարծիքում հաշվի են առնվել ԵԴԽՆ անդամների՝ դատարանների նախագահների դերակատարման վերաբերյալ հարցաժողովի պատասխանները՝ և ԵԴԽՆ-ի կողմից նշանակված փորձագետ պարոն Մարկո Ֆաբրիի (Իտալիա) կողմից կազմված նախագիծը, որտեղ հաշվի են առնվել նաև հարցաժողովի պատասխանները:

5. Անդամ պետությունների դատական համակարգերում տարբեր կանոնները, կառուցվածքները և կազմակերպչավարական կառուցվածքները իրենց ազդեցությունն ունեն դատարանների նախագահների դերակատարման վրա: Սրա վրա նկատելի չափով ազդում են ազգային տվյալ դատական համակարգի կառավարման համակարգը, իրավական, սոցիալական, քաղաքական ավանդույթները և գործելակերպերը, որոնք տարածված են այդ ընդդատություններում:

II. Դատարանների նախագահների դերը և պարտականությունները

6. Դատարանների նախագահները պարտավոր են՝
- ներկայացնել դատարանը և գործընկեր դատավորներին,
 - ապահովել դատարանի արդյունավետ գործունեությունը և դրանով նպաստել դատարանի՝ ի բարօրություն հասարակության ծառայությանը,
 - իրականացնել ընդդատությանը վերաբերող գործառնություններ:

Իրենց գործառնություններն իրականացնելիս դատարանների նախագահները պահպանում են դատարանի և առանձին դատավորների անկախությունը և անաջատությունը:

Ա. Դատարանը և գործընկեր դատավորներին ներկայացնելը

7. Դատարանների նախագահներն առանցֆային դեր են կատարում դատարանները ներկայացնելու հարցում: ԵԴԽՆ անդամների կողմից անդամ պետություններում տիրող իրավիճակի մասին տրամադրված տեղեկատվության համաձայն՝ նախագահների այս գործառնությունն առավել մեծ կարևորություն է ստանում: Այս գործընթացում դատարանների նախագահները նպաստում են դատական ամբողջ համակարգի զարգացմանը, ինչպես նաև իրենց դատարաններում արդարադատության որակի պահպանմանը և որակյալ արդարադատության իրականացմանը, որի ընթացքում ապահովվում է անկախությունը:

¹ Հարցաժողովի պատասխանել են ԵԴԽՆ 38 անդամներ:

Ընդհանուր առմամբ՝ դատարանների նախագահները դերակատարում ունեն այլ մարմինների և ինստիտուտների հետ հարաբերություններ պահպանելու և զարգացնելու հարցում, օրինակ՝

- Դատական իշխանության խորհրդի կամ, հարկ եղած դեպքում, այլ նմանատիպ մարմինների հետ,
- այլ դատարանների,
- դատախազության,
- փաստաբանական միությունների²,
- արդարադատության նախարարության,
- լրատվամիջոցների,
- հասարակության լայն զանգվածների:

Դատարանների նախագահների հիմնական պարտականությունը, սակայն, մնում է որպես դատավորների և, ընդհանուր առմամբ, նաև դատարանի անկախության ու անաչառության երաշխավոր հանդես գալը:

8. Դատարանների նախագահները դատավորներ են և դատական իշխանության մաս են կազմում: Դատական ինֆրակառավարման և ինֆրավարքայան համապատասխան մարմինների, ինչպես օրինակ՝ Դատարանների խորհրդի, Դատավորների կոնգրեսի, Դատավորների ընդհանուր ժողովի, դատավորների մասնագիտական կազմակերպությունների աշխատանքում դատարանների նախագահների մասնակցության մակարդակը, ինտենսիվությունը և շրջանակը պայմանավորված են ազգային իրավական համակարգով: Կարևոր է, որ նախագահները, իրենց ընդգրկումն փորձառությամբ, իրենց ներդրումն ունենան այս մարմիններում: Այնուամենայնիվ, պետք է խուսափել սահմանափակ թվով մարդկանց ձեռնում գործառույթների և իրավասությունների կենտրոնացումից:

9. Այլ դատարանների հետ համագործակցության և շփման միջոցով նախագահները կարող են փորձ փոխանակել և վեր հանել դատարանների գործունեության և դատարանից օգուտդրերին ծառայություններ մատուցելու լավագույն գործելակերպերը: Ցանկալի կլիներ, որ նման համագործակցություն իրականացվեր նաև միջազգային մակարդակում՝ օգտագործելով հաղորդակցության բոլոր հնարավոր միջոցները:

10. Դատավորների վերապատրաստումը և կրթումը հաճախ կազմակերպվում և կառավարվում են դատական համակարգի կենտրոնական մարմինների կողմից: Արդյունքում՝ դատարանների նախագահները հաճախ սահմանափակ դեր են կատարում այս ոլորտում: Նախագահները պետք է խորհրդատվություն տան դատավորների վերապատրաստման հարցերով զբաղվող կառույցներին վերապատրաստման հատուկ դասընթացների անհրաժեշտության մասին: Նրանք

2 Տե՛ս ԵԴԽԽ թիվ 12 (2009) կարծիքը, Բորդոյի եռչակագիր, 3-րդ պարբերություն:

3 Տե՛ս ԵԴԽԽ թիվ 16 (2013) կարծիքը, 10-րդ պարբերություն:

պետք է օգտվեն վերապատրաստման և զարգացման առնչությամբ վերապատրաստման հարցերով զբաղվող կառույցների մասնագիտական փորձից: Ավելին, նախագահները կարևոր դեր են կատարում համապատասխան վերապատրաստման դասընթացներում դատավորների մասնակցությունը խրախուսելու և դրա համար պայմաններ ստեղծելու հարցում: Սա վերաբերում է նաև դատավոր չհանդիսացող՝ դատարանի աշխատակազմի կրթությանը և վերապատրաստմանը:

11. Դատարանների նախագահների հարաբերությունը պետական այլ մարմինների հետ պետք է հիմնվի հավասարության և իշխանությունների տարանջատման հիմնարար սկզբունքի վրա: Որոշ երկրներում արդարադատության նախարարությունների միջոցով գործադիրը նշանակվի ազդեցություն է ունենում դատարանների վարչարարության վրա՝ դատարանների տնօրենների և դատական տեսուչների միջոցով: ԵՊԽՆ-ն հարում է այն կարծիքին, որ պետք է խուսափել դատարանների և տրիբունալների կազմակերպչական հարցերով զբաղվող մարմինների կազմում գործադիր իշխանության պաշտոնյաների ներկայությունից: Նման ներկայությունը կարող է հանգեցնել դատական գործառույթի միջամտության, ինչը կվտանգի դատարանների անկախությունը⁴ : Այնուամենայնիվ, նման դեպքերում դատարանների նախագահները կարևոր դերակատարում ունեն դատարանի գործունեությանը գործադիր իշխանության հնարավոր միջամտությունները կանխարգելելու հարցում:

12. Լրատվամիջոցների հետ փոխհարաբերություններում դատարանների նախագահները պետք է հիշեն, որ հասարակության շահերից բխում է, որ լրատվամիջոցները դատական համակարգի գործունեության մասին հանրությանը տեղեկացնելու համար անհրաժեշտ տեղեկատվության տիրապետեն: Այնուամենայնիվ, նման տեղեկատվությունը պետք է տրամադրվի՝ պատշաճ կերպով հաշվի առնելով անմեղության կանխավարկածը, արդար դատաբանության իրավունքը և վարույթի բոլոր մասնակիցների անձնական և ընտանեկան կյանքը հարգելու իրավունք⁵ , ինչպես նաև որոշումների գաղտնիության պահպանման պահանջը:

Բ. Դատարանի ներսում փոխհարաբերությունները. դատավորների անկախությունը

13. Դատարանների նախագահների և դատարանի այլ դատավորների միջև փոխհարաբերության և այդ համատեքստում դատարանների նախագահների աշխատանքի առումով կան մի քանի առանցքային

4 Տե՛ս ԵՊԽՆ թիվ 18 (2015) կարծիքը, 48-րդ և 49-րդ պարբերությունները:

5 Տե՛ս ԵՊԽՆ թիվ 12 (2009) կարծիքը, Բորդոյի հռչակագիր, 11-րդ պարբերություն, սե՛ս «Արդարադատության և հասարակության մասին» ԵՊԽՆ թիվ 7 (2005) կարծիքը:

սկզբունքներ: Ներքին դատական անկախության սկզբունքով պահանջվում է, որ անհատ դատավորներն ազատ լինեն դատարանի նախագահի կողմից տրվող հրահանգներից և ճշտումներից, երբ դատական գործեր են քննում: Դատարանների նախագահները, որոնք հանդիսանում են դատարանի անկախության, անաչառության և արդյունավետության երաշխավորներ, իրենք պետք է հարգեն դատարաններում դատավորների ներքին անկախությունը:

14. Առանցքային կարևորություն ունի այն, որ դատարանների նախագահները կառավարեն դատարանները դատական իշխանության հիմնարար սկզբունքներին համապատասխան: Ընդհանուր առմամբ՝ սա պահանջում է, որ դատարանի նախագահ ճշտակյաժ անձինք դատական գործեր քննելու մեժ փորձառություն ունենան:

15. ԵՄԽՆ-ն կարևոր է համարում, որ դատարանների նախագահները նախագահ ճշտակյվելուց հետո շարունակեն աշխատել որպես դատավորներ: Ծարունակական պրակտիկան կարևոր է նախագահների համար՝ ոչ միայն ապահովելու իրենց շարունակական պրոֆեսիոնալիզմը և պահպանելու կապերն այլ դատավորների հետ՝ *primus inter pares* սկզբունքին համապատասխան, այլ նաև լավագույնս կատարելու իրենց կազմակերպչական դերն ընթացիկ աշխատանքում ի հայտ

6 Տե՛ս Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (այսուհետև՝ ՄԻԵԴ) վճիռները: Բական ընդդեմ Հունգարիայի, Մեժ պալատ, թիվ 20261/12, 2016 թվականի հունիսի 23, 4-րդ պարբերություն, Սիցիլիանոս դատավորի համընկնող կարծիք, Պարոլ-Տիպալչին ընդդեմ Խորվաթիայի, թիվ 24810/06, 2009 թվականի դեկտեմբերի 22, 86-րդ պարբերություն, Ազրաիմովիչի ընդդեմ Ուկրաինայի, թիվ 23465/03, 2011 թվականի հոկտեմբերի 6, 137-րդ պարբերություն, Մոսեսեն ընդդեմ Ռուսաստանի, թիվ 62936/00, 2008 թվականի հոկտեմբերի 9, 182-րդ պարբերություն: «Դատական մարմնի շքանակում դատավորների անկախությունը երաշխավորող բավարար երաշխիքների բացակայությունը, հատկապես՝ դատական կիբերաթիխայի ճշտում վերագտա մարմինների առնչությամբ, կորոզ է ստիպել Դատարանին եզրակացնել, որ հայցվորի՝ դատարանի անկախության և առնչառության մասին կասկածներն օբյեկտիվ կերպով հիմնավորված են», տե՛ս Բական ընդդեմ Հունգարիայի, մեջբերումը վերևում, Սիցիլիանոս դատավորի համընկնող կարծիքի 4-րդ պարբերություն, Պարոլ-Տիպալչին ընդդեմ Խորվաթիայի, մեջբերումը վերևում, 86-րդ պարբերություն, Ազրաիմովիչի ընդդեմ Ուկրաինայի, մեջբերումը վերևում, 137-րդ պարբերություն, Մոսեսեն ընդդեմ Ռուսաստանի, մեջբերումը վերևում, 184-րդ պարբերություն, և Դակտարանն ընդդեմ Լիտվայի, թիվ 42095/98, 36-րդ և 38-րդ պարբերություններ, ՄԻԵԿ 2000X:

7 ՄԻԵԴ-ի դատավոր Սիցիլիանոսը բարձրացրել է այն հարցը, թե արդյոք ՄԻԵԿ-ի 6(1) հոդվածը կարելի՞ է մեկնաբանել այնպես, որ առնչառ դատարանի կողմից իրենց գործերը քննելու՝ դատական վարույթում ճշտակյված առձանց իրավունքին գուրգահեռ առկա է դատավորների սուբյեկտիվ իրավունք այն մասով, որ իրենց առձանական անկախությունը պետք է երաշխավորվի և պահպանվի պետության կողմից, տե՛ս ՄԻԵԴ-ի վճիռը՝ Բական ընդդեմ Հունգարիայի, Մեժ պալատ, թիվ 20261/12, 2016 թվականի հունիսի 23, Սիցիլիանոս դատավորի համընկնող կարծիքի 5-6-րդ և 13-15-րդ պարբերություններ:

եկող հարցերի մասին անմիջական իրազեկության շնորհիվ: Դատարանների նախագահների ծանրաբեռնվածությունը կարելի է նվազեցնել՝ հաշվի առնելով նրանց կառավարչական գործառույթները:

16. Համապարփակ և միասնական նախադեպը իրավական որոշակիություն կարևոր մասն է կազմում: Դատարանների նախագահները կարևոր դերակատարում ունեն դատական ակտերի որակը, կապակցվածությունը և միատեսակությունը ապահովելու գործում: Այս գործառույթը հնարավոր է իրականացնել միայն, եթե դատարանների նախագահները խթանում են տվյալ դատարանում, Գերագույն դատարանում և միջազգային դատարաններում կիրառվող նախադեպի մեկնաբանության և հղումների հետևողականությունը (օրինակ՝ օժանդակելով կրթությանը և վերապատրաստմանը, ներառյալ՝ սեմինարների, ժողովների միջոցով, ապահովելով տվյալների բազաների հասանելիություն, ինչպես նաև խթանելով տարբեր ասյանների միջև երկխոսությունը, սեղեկատվության փոխանակումը և այլն): ԵՊՆ-ն ընդգծում է, որ այս գործառույթներն իրականացնելիս դատարանների նախագահները պետք է պահպանեն դատական անկախության սկզբունքը:

17. Դատարանների նախագահները պետք է նաև իրավասու լինեն մշտադիտարկելու դատական գործի ֆինուրյան ընդհանուր սևողությունը: Սա սերտորեն առնչվում է ՄԻԵԿ-ի 6-րդ հոդվածով և ազգային օրենսդրության պահանջներով սահմանված գործի ֆինուրյան ողջամիտ սևողությանը: Գործի ֆինուրյան ընդհանուր սևողությունը մշտադիտարկելը և գործի լուծումն արագացնելու՝ դատարանների նախագահների կողմից ձեռնարկվող գործողությունները պետք է հավասարակշռվեն դատավորների անաչառության, անկախության և դատական ակտերի գաղտնիության սկզբունքներով՝ :

18. Դատարանների նախագահները պետք է ստեղծեն միջավայր, որտեղ դատավորները կարող են դիմել նրանց անիրաժեշտության դեպքում և օժանդակություն ստանալ իրենց գործառույթների կատարման հարցում, այդ թվում՝ էթիկայի և դեոնտոլոգիայի մասով:

19. Դատարանները հիմնականում կոլեգիալ մարմիններ են: ԵՊՆ-ն խթանում է դատարանի դատավորներից կազմված մարմինների ստեղծումը, որոնք խորհրդատվական դեր ունեն, համագործակցում են

8 Այս պարտավանությունը կատարելիս դատարանների նախագահները կարող են օգտվել Արդարադատության արդյունավետության եվրոպական հանձնաժողովի (ԱԱԵՀ) կողմից մշակված գործիքներից և փաստաթղթերից, ինչպիսին են, օրինակ՝ Դատարանների ժամանակի կառավարման մասին Սատարնի ուղեցույցները (ԱԱԵՀ (2014) 16), Ժամանակի կառավարման սուուգիչ ցանկը (ԱԱԵՀ (2005) 12REV) և այլ գործիքներ:

դատարանի նախագահի հետ ու առանցքային հարցերով խորհրդատվություն են տրամադրում՝ :

20. Դատավորները կարող են որոշակի «բաց» զգալ նման մարմինների և նախագահների միջև: Կարևոր է, որ այդ «բացը» լցվի: Դա կարելի է անել, եթե նախագահների և դատական աշխատանքի միջև կապն ամուր լինի, և եթե դատավորները հետաքրքրված լինեն և որոշակի պատասխանատվություն կրեն դատարանի՝ որպես ամբողջական համակարգի և մասնավորապես կառավարչական հարցերի առնչությամբ գործունեության հարցում:

21. Գործերը պետք է բաշխվեն դատավորների միջև հստակ սահմանված օբյեկտիվ չափանիշների հիման վրա: Գործերի վերաբաշխումը մեկ դատավորից մյուսին պետք է իրականացվի բացառապես հիմնավոր պատճառով: Գործերը վերաբաշխելու մասին որոշումները պետք է ընդունվեն հստակ սահմանված չափանիշների հիման վրա, որոնք պետք է կիրառվեն թափանցիկ ընթացակարգով⁹ : Այն դեպքերում, երբ դատարանների նախագահները զբաղվում են դատավորներին գործեր բաշխելու հարցերով, նրանք պետք է հետևեն այս սկզբունքներին:

22. ԵՊՏԽ անդամների կողմից ներկայացված պատասխանները ցույց են տալիս, որ նախագահներն ունեն սովորյալ հավաքելու և ամբողջ դատարանի կատարողականը գնահատելու գործառույթ: Որոշ անդամ պետություններում դատարանի նախագահի գործառույթներից մեկն առանձին դատավորների կատարողականը գնահատելն է: Ասանձին դատավորների կատարողականը վերլուծելու առնչությամբ արտահայտվել են որոշ մտահոգություններ: Որոշ անդամ պետություններում սա ընկալվում է իբրև հնարավոր վտանգ դատական անկայության համար: Այն դեպքերում, երբ նախագահները կատարում են նման դեր, պետք է գործեն համապատասխան իրավական և թափանցիկ երաշխիքներ՝ ապահովելու նման գնահատման անաչառությունը և օբյեկտիվությունը¹⁰ :

9 Որոշ անդամ պետություններում նման խորհրդատվական մարմիններն օրենքով սահմանված են: Տե՛ս Եվրոպայի խորհրդի Կոուլոցիայի դեմ պայքարող պետությունների խմբի (ԳԲԿՊ) աշխատանքը չարքայ փառի գնահատման ժամանակ, որը վերաբերում է խորհրդարանականների, դատավորների և դատախազների շրջանում կուռուցիայի կանխարգելմանը: ԳԲԿՊ-ն հանդես է եկել շատ անգամ պետություններին ուղղված առաջարկներով, որոնք վերաբերում են էրիկայի և բարեխաղաղության հարցերի վերաբերյալ դատավորներին գաղտնի խորհրդատվություն տրամադրելու մեխանիզմի ստեղծմանը՝ վերջիններիս կողմից իրենց պարտականությունների կատարման ընթացքում:

Տե՛ս http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/index_en.asp.

10 Տե՛ս «Դատական իշխանության անկայության և անաչառության ամրապնդման մասին» Եվրոպայի խորհրդի գործողությունների ծրագիրը (CM(2016)36final), կետ 2.1:

11 Տե՛ս ԵՊՏԽ թիվ 17 (2014) կարծիքը, 11-րդ եզրակացություն, սե՛ս նաև ԵՊՏԽ թիվ 10 (2007) կարծիքը, 42-րդ և 53-րդ պարբերություններ:

23. Եթե դատարանների նախագահներն իրավասու են դատավարության կողմերից ընդունելու ընթացիկ գործերի վերաբերյալ բողոքներ և պատասխանելու դրանց, ապա նրանք պետք է պատճան կարգով հաշվի առնեն դատավորների անկախությունը, ինչպես նաև դատավարության կողմերի և լայն հանրության իրավաչափ ակնկալիքները¹² :

Գ. Կառավարչական գործառույթ¹³

24. ԵՊՏ-ն իրագեկ է, որ դատարանների նախագահներին կառավարչական գործառույթն անգամ պետություններում տարբեր է¹⁴ : Այնուամենայնիվ, ընդհանուր միտումն այն է, որ դատարանների նախագահներն ունեն լայն կառավարչական գործառույթներ: Սա դատարանի օգտատերերի՝ առավել լավ ծառայություններ ստանալու պահանջի արդյունք է և արտացոլում է այն ընդհանուր տեսակետը, որ նման գործառույթ իրականացնող նախագահները կարող են նպաստել դատարանի կատարողականին: Այս առումով ԵՊՏ-ն շեշտում է, որ հնարավոր է կիրառել կառավարչական գործառույթի տարբերոյթ մոդելներ: Ցանկացած կառավարչական մոդել պետք է ծառայի արդարադատության առավել լավ կառավարմանը և չլինի ինքնանպատակ: ԵՊՏ-ն գտնում է, որ դատական իշխանության կառավարման համար պատասխանատու ցանկացած կենտրոնական մարմին պետք է իրականացնի միայն այնպիսի գործառույթներ, որոնք հնարավոր չէ իրագործել արդյունավետ կերպով դատարանի մակարդակում:

25. Չնայած դատական համակարգերը տարբեր են, այնուամենայնիվ, կառավարչական գործառույթները պետք է կազմակերպվեն և հարմարեցվեն տվյալ պետության դատական մարմնի հատուկ միջավայրին՝ պահպանելով դատական համակարգի անկախությունը, ինչպես նաև առանձին դատավորների անկախությունը և անաչառությունը: Ինչպես դատարանների նախագահների և այլ դատավորների պարագայում, նախագահների կառավարչական գործառույթները նույնպես հենվում են այս հիմնարար արժեքների վրա: Նախագահները երբեք չպետք է ներգրավվեն այնպիսի գործողություններում կամ գործունեության մեջ, որոնք կարող են խթանել դատավորի անկախությունը և անաչառությունը¹⁵ :

26. ԵՊՏ-ն անդամների պատասխանները ցույց են տալիս, որ որոշ դեպքերում դատարանների նախագահներն ունեն հստակ ռազմավար

12 Տե՛ս ԵՊՏ-ի թիվ 10 (2007) կարծիքը, 42-րդ և 64-րդ պարբերություններ:

13 Տե՛ս ԵՊՏ-ի թիվ 6 (2004) կարծիքը, 52-55-րդ պարբերություններ:

14 Տե՛ս ԵՊՏ-ի թիվ 18 (2015) կարծիքը, 48-րդ պարբերություն:

15 Տե՛ս «Դատական իշխանության անկախության և անաչառության ամրապնդման մասին» Եվրոպայի խորհրդի գործողությունների ծրագիրը (CM(2016)36final), կետ 1.5 (առաջին երկու պարբերությունները):

րական պլանավորման գործառույթ: ԵՂԽՆ-ն հարում է այն կարծիքին, որ դատարանների նախագահների՝ արդար և անաչառ արդարադատությունն ապահովելու պարտականությունը վերջնական արդյունքում պահանջում է, որ սահմանվեն նպատակներ և մեակվեն ռազմավարություններ՝ տարաբնույթ մարտահրավերների և դատական իշխանության վրա ներագոյ հարցերին արձագանքելու համար:

27. Դատարանների նախագահները պատասխանատու են դատարանի գործունեությունը, այդ թվում՝ դատարանի աշխատակազմը և նյութական ռեսուրսներն ու ենթակառուցվածքը կառավարելու համար: Առանցքային է, որ նրանք ունենան անհրաժեշտ իրավասություններ և ռեսուրսներ՝ այս գործառույթն արդյունավետ կատարելու համար:

28. Դատարանների նախագահների կողմից դատարանի աշխատակազմը կառավարելու գործառույթը տարբեր է տարբեր անդամ պետություններում: Հարցառարի պատասխանները ցույց են տալիս, որ որոշ անդամ պետություններում դատարանների նախագահների իրավասությունը կարող է լինել բավականին լայն: Նրանք կարող են զբաղվել նոր աշխատողների ընտրության և աշխատանքի ընդունման, վարձատրության չափը որոշելու, տեղափոխման, կարգապահության, գործունեության զննհատման և աշխատանքից ազատման հարցերով: Այլ անդամ պետություններում նախագահների իրավասությունները բավականին սահմանափակ են, և կառավարչական գործառույթները հիմնականում իրականացվում են արտաֆին մարմնի կամ անձի կողմից:

29. ԵՂԽՆ անդամների կողմից ներկայացված պատասխանները նաև ցույց են տալիս, որ դատարանների նախագահներն ունեն դատարանի ենթակառուցվածքը պահպանելու և անվտանգությունն ապահովելու գործառույթներ: Այն դեպքերում, երբ բոլոր այս գործառույթներն իրականացվում են գործադրի կողմից նշանակված և գործադրին հաշվետու մարմինների, օրինակ՝ արդարադատության նախարարության կամ որևէ այլ կենտրոնական մարմնի կողմից, ԵՂԽՆ-ի կարծիքով՝ դատարանների նախագահները պետք է ներգրավված լինեն և նշանակալի ազդեցություն ունենան այն հարցում, թե այդ ծառայություններն ինչպես են մատուցվում:

30. Այս գործառույթները պետք է իրականացվեն թե՛ պրոֆեսիոնալ և թե՛ քափանցիկ եղանակով: Հստակ առավելություն կա այս պատասխանատվությունը «դատարանի կառավարչի» կամ «վարչական տնօրենի» հետ կիսելու մեջ, որը կարող է իրավասության այլ մակարդակ ունենալ դատարանի աշխատակազմի կառավարման հարցում: Նման դեպքերում այս պատճանրաները պետք է նշանակվեն և պատասխանատու լինեն դատարանների նախագահներին:

31. Դատարանների նախագահները նաև իրավասություն պետք է ունենան ստեղծելու կազմակերպական միավորներ և դատարանի բաժանմունքներ, ինչպես նաև առանձին հաստիքներ և պաշտոններ՝ դատարանի գործունեության տարաբնույթ կարիքներին արձագանքելու համար: Այն դեպքերում, երբ դատարանների նախագահները ցանկանում են նկատելի փոփոխություններ կատարել դատարանի աշխատանքի կազմակերպման բնագավառում, ապա այդ մասին պետք է խորհրդակցեն դատավորների հետ:

32. Որոշ անդամ պետություններում դատարանների նախագահներն ունեն դատարանի բյուջեն բաշխելու գործառույթներ: Օրինակ՝ նրանք վերլուծում են, թե ինչ ռեսուրսներ են անհրաժեշտ ողջամիտ ժամկետում դատական ծանրաբեռնվածության խնդիրները լուծելու համար: Այնուհետև նրանք բանակցություններ են վարում կենտրոնական իշխանությունների հետ, որոնք պատասխանատու են բյուջետային հատկացումների համար: Սա առանցքային հարց է: Այն մեծապես պայմանավորված է դատական համակարգի վարչական կարգավորումներով, ինքնավարության մակարդակով և համակարգի ներսում պարտականությունների տարաբաժանմամբ: Տարբեր դատարաններին ֆինանսական և մարդկային ռեսուրսների բաշխման պրոցեսում կիրառվող չափանիշներն առանցքային են դատարանների նախագահների գործառույթի սահմանման համար: Նման գործառույթը, եթե ոչ որոշիչ, ապա պետք է նշանակալի լինի: Սա հատկապես կարևոր է, եթե հաշվի առնենք, որ որոշ անդամ պետություններում առկա են դատական համակարգեր, որտեղ ռեսուրսների բաշխումը խիստ կենտրոնացած է, և դատարանների նախագահների հայեցողությունը խիստ սահմանափակ է:

33. Այնուամենայնիվ, նախագահները պետք է իրավասու լինեն կառավարելու իրենց դատարանների բյուջեն: Այս իրավասությունը ենթադրում է, որ դատարանների նախագահները հաշվետու են: Այս գործառույթն իրականացնելու համար դատարանների նախագահներին պետք է օժանդակեն դատարանի դատական ծառայող չհանդիսացող այլ հմուտ աշխատակիցները:

III. Քվեարկությանը ընտրություն/ընտրություն, պաշտոնավարման ժամկետ, աշխատանքից հեռացում

Ա. Դատարանի նախագահ դառնալու համար անհրաժեշտ որակավորումը

34. Դատարանի նախագահի թեկնածուի հավակնորդին ներկայացվող նվազագույն պահանջն է, որ թեկնածուն ունենա անհրաժեշտ բոլոր որակավորումները և փորձառությունը՝ տվյալ դատարանում դատական պաշտոնի նշանակման համար:

35. Ի լրումն՝ նման անձինք պետք է ունենան ղեկավարման կարողություններ և հմտություններ: ԵՊՏԽ-ն արդեն նկատել է, որ երբ դատավորներին տրվում է դատարանների վարչարարությունն ապահովելու պատասխանատվություն, նրանք պետք է անցնեն համապատասխան վերապատրաստում և անհրաժեշտ աջակցություն ստանան գործառույթն իրականացնելու համար¹⁶ :

36. Ուստի՝ դատարանի նախագահի թեկնածուի հավակնորդին ներկայացվող պահանջները պետք է ներառեն նաև այն բոլոր գործառույթները և աշխատանքները, որ նա պարտավոր է իրականացնել: Կառավարչական առավել լայն լիազորությունները պահանջում են ավելի լավ ղեկավարման կարողություններ և հմտություններ:

Բ. Դատարանների նախագահներին փվեարկությանը կամ առանց փվեարկության ընտրող մարմինը

37. Ինչպես երևում է հարցաճարի պատասխաններին, անգամ պետություններն ունեն դատարանների նախագահներին ընտրելու, նշանակելու կամ փվեարկությանը ընտրելու տարբեր գործելակերպեր: Այդ ընթացակարգերը պայմանավորված են դատական վարչարարության գործող համակարգով և դատարանների նախագահների կողմից իրականացվող գործառույթով: Որոշ համակարգերում նախագահներին նշանակում կամ առաջ են փառում դատավորների շարքերից: Այլ համակարգերում նշանակումը կամ ընտրությունը տեղի է ունենում դատարանից դուրս անձանց շրջանակից: Առաջին դեպքում հաշվի են առնվում թեկնածուի արժանիքները, ինչպես նաև դատավորի փորձառությունը:

38. ԵՊՏԽ-ն գտնում է, որ դատարանների նախագահներին նշանակելու ընթացակարգերը պետք է լինեն նույնը, ինչ դատավորների ընտրության և նշանակման ընթացակարգերը: Այս ընթացակարգի մաս է կազմում թեկնածուների գնահատումը: Ընտրության իրավասություն պետք է ունենա դատավորներին ընտրելու և/կամ նշանակելու համար պատասխանատու մարմինը, որը ստեղծվել է CM/Rec(2010)12 առաջարկության և ԵՊՏԽ նախկինում ընդունված Կարծիքների չափանիշներին համապատասխան¹⁷ :

Ցանկացած դեպքում, դատարանների նախագահների ընտրության և նշանակման համակարգը, որպես կանոն, պետք է լինի մրցակցային, որի դեպքում պետք է հայտարարվի թեկնածուների դիմումների ներկայացման բաց մրցույթ, որոնք բավարարում են օրենքով նախատեսված պայմանները:

16 Տե՛ս ԵՊՏԽ թիվ 2 (2001) կարծիքը, 13-րդ պարբերություն, տե՛ս նաև «Առաջնորդման վերապատրաստում» Եվրոպական դատական վերապատրաստման ցանցից (ԵՎՎՑ) փաստաթուղթը, 2016 թվականի հունիս:

17 Տե՛ս ԵՊՏԽ թիվ 10 (2007) կարծիքը, 51-րդ պարբերություն:

39. ԵՊՏԽ-ն նաև ցանկանում է շեշտել, որ անկախ ընթացակարգերի գործող կանոններից և թե ինչ մարմիններ են իրավասու՝ որոշում ընդունելու, թե որ թեկնածուն պետք է զբաղեցնի դատարանի նախագահի պաշտոնը, առանցքայինն այն է, որ ընտրվի և/կամ նշանակվի լավագույն թեկնածուն, ինչպես նշված է CM/Rec(2010)12 առաջարկությունում¹⁸ և ԵՊՏԽ թիվ 1 (2001) կարծիքում. «...անդամ պետություններում նշանակման և առաջխաղացման համար պատասխանատու կամ նման առաջարկներով հանդես գալու համար պատասխանատու մարմինները պետք է ներմուծեն, հրապարակեն և գործադրյալն մեջ դնեն օբյեկտիվ չափանիշներ՝ նպատակ հետապնդելով ապահովելու, որ դատավորների ընտրությունը և կարիերան հենվեն արժանիքների վրա՝ հաշվի առնելով որակավորումը, բարեկարգությունը, կարողությունները և արդյունավետությունը»¹⁹ :

ԵՊՏԽ-ն հարում է այն տեսակետին, որ տվյալ դատարանի դատավորները կարող են ներգրավվել այս գործընթացում: Նրանք կարող են ունենալ պարտադիր ուժ ունեցող կամ խորհրդատվական ձայնի իրավունք:

40. Որոշ անդամ պետություններում դատարանների նախագահներին ոչ թե ընտրում և/կամ նշանակում են, այլ նրանք ընտրվում են իրենց գործընկերների՝ դատարանի դատավորների կողմից փվեարկության միջոցով: ԵՊՏԽ-ն գտնում է, որ նման համակարգում պետք է գործեն արժանիքների և ձեռնհասության օբյեկտիվ չափանիշներ:

Գ. Դատարանների նախագահների աշխատանքի գնահատումը

41. Ընդհանուր առմամբ՝ դատարանների նախագահների կատարողականը պետք է գնահատվի նույն կերպ, ինչպես սովորական դատավորներինը, որի ընթացքում պետք է պահպանվեն բոլոր անհրաժեշտ երաշխիքները²⁰ :

42. Ի լրումն՝ դատարանների նախագահների հատուկ դերակատարման հիման վրա կարելի է գնահատել ընդհանուր կատարված աշխատանքը, այդ թվում՝ դեկլարացիան գործառույթները: Սա կատարվում է աշխատանքի որակը բարելավելու և փորձի հիման վրա նոր դասեր ֆողելու նպատակով: Նման գնահատումը պետք է համապատասխանի նախագահի կողմից իրականացվող գործառույթներին և պարտականություններին:

18 Տե՛ս CM/Rec(2010)12 առաջարկությունը, VI գլուխ, 44-րդ և 45-րդ պարբերություններ:
 19 Տե՛ս ԵՊՏԽ թիվ 1 (2001) կարծիքը, 25-րդ և 29-րդ պարբերություններ:
 20 Տե՛ս «Դատավորների աշխատանքի, արդարագատության որակի գնահատումը և դատական իշխանության ակտիվության նկատմամբ հարգանքը» ԵՊՏԽ թիվ 17 (2014) կարծիքը:

43. Միայն քիչ թվով անդամ պետություններ են նշել, որ իրենք ունեն դատարանների նախագահների գնահատման հատուկ համակարգեր: Գնահատումը ենթադրում է օբյեկտիվ չափանիշների առկայություն: Ընդհանուր առմամբ՝ դատավորների գնահատումը, իհարկե, պետք է հենվի մի շարք բնակական և որակական չափանիշների վրա²¹: Այնուամենայնիվ, անդամ պետություններում գործում են մի քանի հատուկ գործելակերպեր, երբ գնահատվում են դատարանի նախագահի ղեկավարման հմտությունները: Այն անդամ պետություններում, որտեղ կազմվում է աշխատանքային պլան դատարանի համար, սա կարող է իմն հանդիսանալ ղեկավարման կատարողակները գնահատելու համար:

Դ. Պաշտոնավարման ժամկետը

44. Անդամ պետությունները որդեգրել են տարբեր մոտեցումներ դատարանների նախագահների պաշտոնավարման ժամկետների առնչությամբ, որոնք կարող են տատանվել երկուսից յոթ տարի և կարող են երկարաձգվել մեկ կամ մի քանի անգամ: Որոշ երկրներում դատարանների նախագահներն ընտրվելուց հետո (ֆվեարկությամբ կամ առանց) կարող են պաշտոնավարել մինչև կենսաբոսանի անցնելը: Մի կողմից՝ պաշտոնավարման ժամկետը պետք է բավականին երկար լինի, որպեսզի նախագահը բավարար փորձ ձեռք բերի և կարողանա իրականացնել իր գաղափարները՝ դատարանի օգտատերերին առավել որակյալ ծառայություններ մատուցելու համար: Մյուս կողմից՝ պաշտոնավարման ժամկետը չպետք է չափից երկար լինի, քանի որ կարող է ձևավորվել սովորականություն, և դա կարող է բացասաբար անդրադարձնալ նոր գաղափարների ձևավորման վրա: ԵՊԽՆ-ն առաջարկում է, համապատասխան երկրի կոնկրետ ինստիտուցիոնալ կառուցակարգից ելնելով, պաշտոնի հավասարակշռություն գտնել այս երկու մոտեցումների միջև: Պետք է նաև նկատի ունենալ, որ ընտրելով կամ նշանակելով նախագահ՝ ընտրող կամ նշանակող մարմինը որոշակի ազդեցություն է ունենում համապատասխան դատարանի վրա:

45. Դատավորի պաշտոնի անփոփոխելիության երաշխիքները հավասարապես կիրառելի են դատարանի նախագահի պաշտոնի համար: ԵՊԽՆ-ն համաձայն է, որ «դատավորների պաշտոնավարման ապահովությունը և ծառայության պայմանները միանգամայն անհրաժեշտ տարրեր են դատական անկախությունը պահպանելու համար՝ բոլոր միջազգային իրավական չափորոշիչների, այդ թվում՝ Եվրոպայի խորհրդի չափորոշիչների համաձայն²²: Այս չափորոշիչներով սահ-

²¹ Տե՛ս ԵՊԽՆ թիվ 17(2014) կործիքը, 13-րդ պարբերություն:

²² Տե՛ս CM/Rec(2010)12 առաջարկությունը, 6-րդ գլուխ, 49-րդ և 50-րդ պարբերություններ:

մանված չէ որևէ դրույթ, որն արգելում է կիրառել դատավորների անփոփոխելիության սկզբունքը դատարանների նախագահների պաշտոնավարման նկատմամբ, անկախ այն բանից, որ նրանք, դատական պարտականություններից բացի, կատարում են նաև վարչական կամ կառավարչական գործառույթներ»²³ :

46. Այս չափաբեկիչները համահունչ չեն սահմանափակ նախագահության սկզբունքին: Երբ դատավորները նշանակվում են դատարանի նախագահ որոշակի ժամկետով, ապա նրանք պետք է լրացնեն այդ ժամկետը: Նախագահի լիազորությունները կարելի է դադարեցնել (օրինակ՝ կարգապահական վարույթի հետևանքով), պայմանով, որ կիրառվեն առնվազն այն երաշխիքները և ընթացակարգերը, որոնք կիրառվեին, եթե դրված լիներ սովորական դատավորի լիազորությունների դադարեցման հարցը²⁴ : Լուրջ կազմակերպչական սխալները կամ դատարանի նախագահի գործառույթները կատարել չկարողանալը կարող են հանգեցնել նախագահի լիազորությունների դադարեցման ընթացակարգի նախաձեռնմանը: Նախնան պաշտոնավարման ժամկետի ավարտը պաշտոնից ազատումը պետք է կատարվի հստակ սահմանված ընթացակարգերի և երաշխիքների համաձայն՝ հստակ և օբյեկտիվ չափանիշների հիման վրա:

47. Ավելին, պաշտոնավարման ժամկետից շուտ նախագահին պաշտոնից ազատելու ընթացակարգը պետք է լինի թափանցիկ, և պետք է հստակ բացատրվի ֆազական որևէ ազդեցության ռիսկը: Հետևաբար՝ պետք է խուսափել գործադիր մարմինների, օրինակ՝ արդարադատության նախարարության կողմից այս գործընթացում մասնակցությունից: Ավելին՝ այս ընթացակարգը չպետք է տարբերվի այլ դատավորների դեպքում կիրառվող ընթացակարգից:

48. Դատարանի նախագահի լիազորությունների դադարումը մանդատի ավարտի կապակցությամբ կամ լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցումը, թե՛ մանդատի ավարտի կապակցությամբ և թե՛ պաշտոնից վաղաժամկետ ազատման դեպքում, չպետք է, սկզբունքորեն, ազդի նրա՝ որպես դատավորի լիազորությունների վրա:

IV. Գերագույն դատարանների նախագահները

49. Բարձրագույն ատյանի դատարանների նախագահներն ունեն տարբեր գործառույթներ և պարտականություններ, որոնք բխում են

23 Տե՛ս ՄԻԵԿ-ի վեկը՝ Բակոն ընդդեմ Հունգարիայի, Մեծ պալատ, թիվ 20261/12, 2016 թվականի հունիսի 23, դատավորներ Պինտո դե Ալբուերթի և Դեբոլի միացյալ համընկնող կարծիքի 17-րդ պարբերություն:

24 Տե՛ս ԵԴԽԽ թիվ 1 (2001) կարծիքի դատական իշխանության անկախության և դատավորների անփոփոխելիության չափաբեկիչներին առնչվող մասը:

այդ դատարանների հատուկ դերակատարումից և նման նախագահների դերակատարումից՝ որպես գործիչներ, որոնք ինչ-որ չափով անձնականացնում են ամբողջ դատական համակարգը, հատկապես այն անգամ պետություններում, որտեղ գործում է մեկ Գերագույն դատարան: Այնուամենայնիվ, ԵՊՏԽ-ն հարում է այն կարծիքին, որ բացի վերոնշյալ կարևոր գործառնություններից, գերագույն դատարանների նախագահները նաև իրենց դատարանների նախագահներն են, և այդ առումով սույն Կարծիքում հայտարարված բոլոր գործառնությունները և սկզբունքները կիրառելի են նաև գերագույն դատարանների նախագահների նկատմամբ:

50. Գերագույն դատարանների նախագահները կարող են ունենալ նաև լրացուցիչ հատուկ գործառնություններ՝ ըստ այն դերակատարման, որ նրանք իրականացնում են ազգային դատական համակարգի ներսում: Նման հատուկ գործառնությունները տարբեր են տարբեր անգամ պետություններում և, օրինակ՝ կարող են ներառել հետևյալը՝

- ազգային դատական իշխանության ներկայացում,
- ռազմավարական զարգացումների, ինչպես նաև դատական իշխանության գործունեությանն առնչվող իրավական ակտերի նախագծերի վերաբերյալ դատական իշխանության ներկայացուցիչների տեսակետներն արտահայտող կարծիքների ներկայացում,
- պետական բյուջեի կազմման և դատական բյուջեի առկայությանը ուսումնասիրելի բաշխման գործընթացում խորհրդատվության տրամադրում²⁵,
- դատական իշխանության ընթացիկ վիճակի մասին խորհրդարանին ներկայացնելու նպատակով տարեկան գեկույցների կազմում²⁶ :

51. Որոշ անգամ պետություններում գերագույն դատարանների նախագահները *ex officio* Դատական իշխանության խորհուրդների անդամներ են և ի պատճուխ կենտրոնական դեր են խաղում արդարագատության իրականացման գրեթե բոլոր հարցերում՝ դատավորների նշանակման, առաջնորդման, փոխադրման և լիազորությունների դադարեցման, դատավորների նկատմամբ կարգապահական վարույթի, տարաբնույթ վեճերի լուծման և այլն:

52. Գերագույն դատարանների նախագահներին առանձնահատուկ լիազորությունները հաշվի առնելով՝ ԵՊՏԽ-ն զգուշացնում է, թե հնարավոր է, որ նրանց իրավասության ներքո տարբեր գործառնությունների

25 Տե՛ս ԵՊՏԽ քիվ 2 (2001) կարծիքը, 10-րդ պարբերություն:

26 Տե՛ս «Դատական իշխանության անկախության և անաչառության ամրապնդման մասին» Եվրոպայի խորհրդի գործողությունների ծրագիրը (CM(2016)36final), կետ 1.5 (երրորդ պարբերություն):

կենտրոնացումը կարող է բացասաբար անդրադառնալ դատական իշխանության անկախության և այդ համակարգի անաչտությունն ակտիվորեն հանրային վստահության վրա:

53. Գրեթե բոլոր անդամ պետություններում գերագույն դատարանների նախագահների ընտրությունը (փվեարկությանը և առանց) տարբերվում է այլ դատարանների նախագահների համար նախատեսված ընթացակարգերից: ԵՊՏ-ն շեշտում է, որ գերագույն դատարանների նախագահների ընտրության (փվեարկությանը և առանց) գործընթացը պետք է համահունչ լինի որոշակի չափանիշների և երաշխիքներ սրամադրի ապահովելու համար, որ դատական իշխանության անկախության հիմնարար սկզբունքները և դատավորների անաչտությունը պահպանվեն: Ընտրության (փվեարկությանը և առանց) ընթացակարգերը պետք է սահմանվեն օրենքով և հենվեն արժանիքների վրա: Քաղաքական ազդեցության ցանկացած հնարավորություն պետք է բացառվի: Նման դիսկրիմինացիաները կարելի է շրջանցել ընդունելով մոդել, որի համաձայն նախագահների՝ փվեարկության միջոցով ընտրությունը կատարվի համապատասխան Գերագույն դատարանի դատավորների կողմից: ԵՊՏ-ն արժևորում է նման մոդելը:

54. Գերագույն դատարանի նախագահների պատճենավարման ժամկետին առնչվող կանոնները մեծապես տարբերվում են տարբեր անդամ պետություններում: Մի կողմից՝ կատարվում է նշանակում երկու տարի ժամկետով, երկարաժամկետ հնարավորությամբ, մյուս կողմից՝ նշանակումը կատարվում է անժամկետ՝ մինչև կենսաթոշակի անցնելը:

55. ԵՊՏ-ն չի փորձում սահմանել, թե պատճենավարման որ ժամկետն է ամենահարմարը գերագույն դատարանների նախագահների համար: Սա պայմանավորված է ազգային իրավական համակարգով և համապատասխանաբար՝ թե նախագահներն ինչ դեր և գործառույթ ունեն: Այնուամենայնիվ, նախագահներին բավարար ժամանակ պետք է տրվի իրենց գործառույթները կատարելու համար անկախ և անաչտ եղանակով, առանց ֆալսիֆիկացիայի և այլ կողմնակի ազդեցության:

V. Հիմնական եզրակացություններ և առաջարկներ

1. Դատարանների նախագահների գործառույթն է՝ ներկայացնել դատարանը և իր գործընկեր դատավորներին, ապահովել դատարանի գործունեությունը, ուստի և նպաստելով հասարակությանը մատուցվող ծառայությունների որակին: Նախագահներն ունեն նաև ընդգրկվածությունը վերաբերող գործառույթներ (6-րդ պարբերություն): Իրենց գործառույթներն իրականացնելիս դատարանների նախագահները պատշաճաբար են դատարանի

- և առանձին դատավորների անկախությունը և անաչառությունը: Նրանք մտապես պետք է գործեն որպես այդ արժեքների և սկզբունքների երաշխավորներ (6-րդ և 7-րդ պարբերություններ):
2. Դատարանների նախագահները դերակատարում ունեն ինֆ-նակառավարման մարմինների աշխատանքին նպաստելու գործում: Այնուամենայնիվ, պետք է խուսափել սահմանափակ թվով մարդկանց ձեռնում գործառույթների և իրավասությունների կենտրոնացումից (8-րդ պարբերություն):
 3. Լրատվամիջոցների հետ հարաբերություններում դատարանների նախագահները պետք է մտապես հիշեն տեղեկատվության ստացման ժամանակ հասարակության շահերի մասին: Պատժան կերպով հաշվի առնելով նաև անմեղության կանխավարկածը, արդար դատաֆնության իրավունքը և վարույթի բոլոր մասնակիցների անձնական և ընտանեկան կյանքը հարգելու իրավունքը, ինչպես նաև որոշումների գաղտնիության պայմանը (12-րդ պարբերություն)՝ դատարանների նախագահները, հանդես գալով որպես դատարանի անկախության, անաչառության և արդյունավետության երաշխավորներ, պետք է պահպանեն դատարաններում դատավորների ներքին անկախության պայմանը (13-րդ պարբերություն):
 4. Այն դեպքերում, երբ նախագահները գործառույթ են իրականացնում տվյալներ հավաքելու և դատարանի ու առանձին դատավորների աշխատանքը գնահատելու հարցում, ապա պետք է գործեն համապատասխան երաշխիքներ՝ ապահովելու անաչառությունը և օբյեկտիվությունը (22-րդ պարբերություն):
 5. Դատարանում ցանկացած կառավարչական մոդել պետք է ծառայի արդարադատության առավել լավ իրականացմանը և չլինի ինֆնանսատակ: Դատարանների նախագահները երբեք չպետք է ներգրավվեն այնպիսի գործողություններում կամ գործունեության մեջ, որոնք կարող են խաթարել դատական համակարգի անկախությունը և անաչառությունը (24-րդ և 25-րդ պարբերություններ):
 6. Բյուջետային միջոցների բաշխման հարցում դատարանների նախագահների դերը պետք է լինի նշանակալի, եթե ոչ որոշիչ (32-րդ պարբերություն): Նրանք պետք է իրավասու լինեն կառավարելու իրենց դատարանների բյուջեները (33-րդ պարբերություն):
 7. Դատարանի նախագահի թեկնածուի հավակնորդին ներկայացվող պահանջն է, որ թեկնածուն ունենա անիրաժեշտ բոլոր որակավորումները և փորձառությունը՝ տվյալ դատարանում դատարանի նախագահի պաշտոնում նշանակվելու համար:

Ուստի՝ դատարանի նախագահի թեկնածուի հավակնորդին ներկայացվող պահանջները պետք է ներառեն նաև այն բոլոր գործառույթները և աշխատանքները, որ նա պարտավոր է իրականացնել (34-րդ և 36-րդ պարբերություններ):

8. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ դատարանների նախագահների նշանակման ընթացակարգերը պետք է լինեն նույնը, ինչ դատավորների ընտրության և նշանակման դեպքում՝ CM/Rec(2010)12 առաջարկությունում և ԵՊԽՆ նախկին Կարծիքներում սահմանված չափանիշներին համահունչ (38-րդ պարբերություն): Տվյալ դատարանի գատավորները կարող են ներգրավվել դատարանների նախագահների փյուերկություն, ընտրության և նշանակման գործընթացում: Հնարավոր մոդել կարող է հանդիսանալ խորհրդատվական կամ նույնիսկ պարտադիր ձայնի իրավունքը (39-րդ պարբերություն):
9. Ընդհանուր առմամբ՝ դատարանների նախագահների կատարողականը պետք է գնահատվի նույն կերպ, ինչպես սովորական դատավորներինը, որի ընթացքում պետք է պահպանվեն բոլոր անհրաժեշտ երաշխիքները (41-րդ պարբերություն):
10. Դատավորների անփոփոխելիության սկզբունքը պետք է կիրառելի լինի դատարանների նախագահների պատժումնալարման նկատմամբ, անկախ այն բանից, որ նրանք, դատավորի լիազորություններից բացի, կատարում են նաև վարչական կամ կառավարչական գործառույթներ (45-րդ պարբերություն): Դատարանների նախագահների լիազորությունները նախքան նրանց մանդատի ավարտը դադարեցնելու դեպքում պետք է կիրառվեն առնվազն այն երաշխիքները և ընթացակարգերը, որոնք կիրառելի են սովորական դատավորի լիազորությունների դադարեցման դեպքում (46-րդ պարբերություն):
11. Դատարանի նախագահի լիազորությունների դադարեցումը, սկզբունքորեն, չպետք է ազդի նրա՝ որպես դատավորի լիազորությունների վրա (48-րդ պարբերություն):
12. Գերագույն դատարանների նախագահները նաև իրենց դատարանների նախագահներն են, և այդ առումով սույն Կարծիքում հայտարարված բոլոր գործառույթները և սկզբունքները, ընդհանուր առմամբ, կիրառելի են նաև նրանց դեպքում (49-րդ պարբերություն):
13. Գերագույն դատարանների նախագահների ընտրության (փյուերկությամբ կամ առանց) ընթացակարգերը պետք է սահմանվեն օրենսդրությամբ և հենվեն արժանիքների վրա: Ձմարալ կերպով պետք է բացառվեն ֆողափական ազդեցության բոլոր հնարավորությունները (53-րդ պարբերություն):

Եվրոպայի խորհուրդն առջատարն է աշխարհամասում մարդու իրավունքներով զբաղվող կազմակերպությունների շարքում: Եվրոպայի խորհրդին անդամակցում են 47 պետություններ, որոնցից 28-ը միաժամանակ նաև Եվրոպական միության անդամներ են: Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր պետությունները միացել են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային՝ որպես մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և իրավունքի գերակայության պատվաբանությանը նպաստակառնող միջազգային համաձայնագրի: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը վերահսկում է Կոնվենցիայի իրագործումն անդամ պետություններում:

Եվրոպական միությունը ամուսնական և ֆազմական եզակի գործընկերություն է եվրոպական 28 ժողովրդավարական երկրների միջև: Միությունն նպատակն է՝ ապահովել խաղաղություն, բարգավաճում և ազատություն իր անդամների 500 միլիոն բնակիչների համար, ովքեր ցանկանում են ապրել ավելի ազատ և ապահով աշխարհում: Այս նպատակների իրագործման նպատակով ԵՄ երկրները ստեղծել են մարմիններ, որոնք կառավարում են ԵՄ-ն և հաստատում վերջինիս օրենսդրությունը: Եվրոպական միության կիմնական կառույցներն են Եվրոպական խորհրդարանը (որն ապահովում է Եվրոպայի ժողովարդների ներկայացուցչությունը), Եվրոպական միության խորհուրդը (որն ապահովում է անդամ երկրների կառավարությունների ներկայացուցչությունը) և Եվրոպական հանճնաժողովը (որն իրականացնում է ԵՄ ընդհանուր աստիճանական պատվաբանությունը):

The Council of Europe is the continent's leading human rights organisation. It comprises 47 member states, 28 of which are members of the European Union. All Council of Europe member states have signed up to the European Convention on Human Rights, a treaty designed to protect human rights, democracy and the rule of law. The European Court of Human Rights oversees the implementation of the Convention in the member states.

The European Union is a unique economic and political partnership between 28 democratic European countries. Its aims are peace, prosperity and freedom for its 500 million citizens—in a fairer, safer world. To make things happen, EU countries set up bodies to run the EU and adopt its legislation. The main ones are the European Parliament (representing the people of Europe), the Council of the European Union (representing national governments) and the European Commission (representing the common EU interest).

www.coe.int

<http://europa.eu>

Partnership for Good Governance
Կործնակալություն հանրե լավ կառավարում

